

КЛАСТЕРИ ЯК ОДНА З ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Карпенко І. О., студентка 1 курсу спеціальності 051 "Економіка", гр. УС-91
Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"
irinakarpenko59@gmail.com

Глобалізаційні процеси, що швидко набувають розвитку останнім часом, неминуче приводять до формування глобальних ринків робочої сили, ринків товарів та послуг, єдиного світового виробництва, єдиного науково-інформаційного простору і, зрештою, загального поглиблення взаємозалежності економік окремих країн. На сьогодні економіка передових країн вступила у фазу розвитку, що визначається як економіка знань, ключовими елементами якої є наука та інновації. Здійснення інноваційної діяльності, розвиток науки, у тому числі, фундаментальної, підготовка висококваліфікованих кадрів тощо стають можливими за умови значних витрат, що певною мірою обумовлює необхідність плідного і взаємовигідного міжнародного науково-технічного співробітництва. Україна, маючи інноваційний (інтелектуальний, кадровий) потенціал, на жаль не використовує його для вкрай необхідного для країни реформування й економічного розвитку через низку проблем політичного, економічного, соціального характеру, серед яких передусім слід вказати на зволікання з технологічним оновленням матеріальної бази, брак інвестицій, недостатню підтримку науково-технічного прогресу і використання можливостей міжнародного науково-технічного співробітництва, недооцінку з боку держави важливості збереження і підготовки наукових кадрів та інженерно-технічних працівників високої кваліфікації, зниження престижу професії наукового працівника і відтік грамотних фахівців до інших країн.

Отже, сьогодні, як ніколи раніше, Україна має серйозно поставитися до зміцнення міжнародного науково-технічного співробітництва з країнами ЄС та іншими передовими країнами у сфері інновацій, застосовувати наявні та розробляти власні методичні підходи для генерації ідей, створення та реалізації інновацій. У свою чергу, зростання питомої ваги інноваційної продукції та збільшення обсягів наданих високотехнологічних послуг дозволить Україні підвищити конкурентоспроможність національної економіки, посісти гідне місце в рейтингу розвинутих країн світу, поліпшити якість життя кожного українця.

Теоретичні та практичні засади управління інноваційним розвитком, застосування кластерного підходу, ефективності дії кластерів та формування кластерів як одного з чинників інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки держави розглядалися в роботах вітчизняних та закордонних науковців. Результати досліджень переконливо свідчать, що інновації є чинником, здатним суттєво впливати на формування національної конкурентоспроможності. При цьому повноцінне використання інновацій для національного розвитку можливо лише за умови цілеспрямованої інноваційної політики.

У глобальному рейтингу інновацій за 2019 рік (Global Innovation Index 2019) Україна в загальному рейтингу посіла 47 місце серед 129 країн світу. Минулого року Україна займала 43-тю позицію. Для оцінки використовують огляд політичної ситуації, стану освіти, рівня розвитку інфраструктури та бізнесу та інших параметрів, які дають повну картину інноваційного розвитку [1].

Динаміка підіндексів глобального індексу інновацій для України за 2016-2018 рр. наведена на рис. 1. У підсумку Україна отримала за всіма показниками індекс 37,4 з 100 можливих [2].

Таким чином, в Україні необхідно здійснювати послідовні та системні кроки щодо створення інституційних умов та впровадження механізмів переходу національної економіки на інноваційну модель розвитку. Як показує світова практика, найбільш ефективною організаційною формою досягнення високого рівня конкурентоспроможності є формування та функціонування кластерів.

За визначенням Майкла Портера "Кластери — це зосередження в географічному регіоні взаємозалежних підприємств та установ в межах окремої області» [3]. Основні системні властивості кластерів: 1) інтегративність; 2) здатність кластера до самоорганізації та саморозвитку; 3) організаційно-фінансова стійкість; 4) комунікативність; 5) ієрархічність; 6) безперервність функціонування; 7) синергетичний ефект і, як наслідок, виникнення цілісності [4].

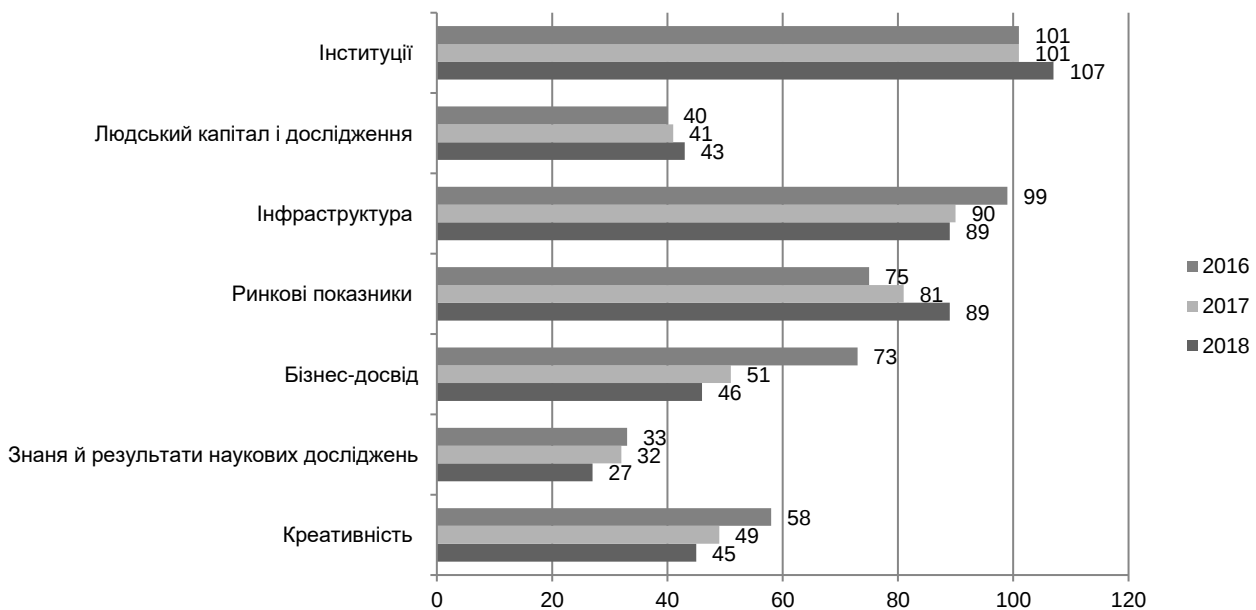

Рис. 1. Динаміка підіндексів глобального індексу інновацій для України за 2016-2018 рр.

*) Джерело: [2].

Відповідно до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р, сприяння створенню кластерів, дозволить забезпечити розвиток сфери інноваційної діяльності в Україні [5].

Кластери є надзвичайно сприятливим середовищем для розвитку синергетичного ефекту, оскільки синергія зазвичай виникає в системах з достатнім ступенем інтеграції окремих елементів. Основою синергетичного ефекту в подібних випадках є оптимальне поєднання елементів, що входять в систему, ефективність їх взаємодії, а також якість елементів системи.

Характерною особливістю сучасної української економіки є багатий інтелектуальний потенціал, велика кількість вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, дослідницьких лабораторій, наявність висококваліфікованих кадрів. Водночас немає фінансової зацікавленості в створенні кластерів як з боку Уряду, так і з боку виробників, підприємств, приватного бізнесу. Це пояснюється відсутністю методів надійного обґрунтування соціально-економічної ефективності створення кластерів та тривалим періодом комерціалізації. Спостерігається недостатня активність науково-дослідних установ з розробки ключових напрямків розвитку кластерів, обмежений доступ до фінансових ресурсів для розвитку інноваційних технологій, слабе галузеве управління, регулювання та контроль. Крім того, не передбачено пільгове оподаткування, бюджетне дотування, кредитування, митний захист, нормативно-правове регулювання, патентно-ліцензійний захист для такого роду великих об'єктів, як кластери. Також відсутні результати маркетингових досліджень, які були б доступні всім і показували загальну картину на українських ринках, немає розширеного доступу до офіційної інформації, відсутні програми, спрямовані на суспільно корисне об'єднання ділових людей і розвиток співробітницьких зв'язків.

Модернізація української економіки на засадах інноваційного розвитку підприємств і в тому числі з урахуванням функціонування кластерів має отримати підтримку з боку держави у вигляді доступних важелів економічної політики для такого розвитку та запобігання конфлікту між вирішенням стратегічних та поточних завдань. За цих умов інноваційна політика стане потужним джерелом для багатогранної плідної співпраці держави та бізнесу.

Кластер дозволяє використовувати переваги двох способів координації економічної системи — внутрішньофірмової ієрархії та ринкового механізму, що дає можливість більш швидко й ефективно розподіляти нові знання, наукові відкриття та винаходи; концентруватися на бізнес-процесах, що забезпечують найбільшу додану вартість, передаючи решту на аутсорсинг, ефективно залучати та використовувати інвестиції.

Формування та функціонування кластерів сприятиме зростанню продуктивності та інноваційній активності підприємств, які входять до їх складу, а також активізації залучення інвестицій, підвищенню інтенсивності розвитку малого і середнього підприємництва, забезпеченню прискорення соціально-економічного розвитку регіонів, де розміщуються кластери, що у сукупності дозволить збільшити кількість робочих місць, заробітну плату, надходження до бюджетів усіх рівнів, ефективність діяльності підприємств — учасників кластерів, стійкість і конкурентоспроможність економіки регіонів та національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Україна опустилася в рейтингу інноваційних країн [Електронний ресурс]. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/07/25/novyna/ekonomika/ukrayina-opustylasya-rejtynhu-innovacziynux-krayin>.
2. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша та ін. — К.: УкрІНТЕІ, 2019. — 80 с. [електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/07/03/stan-innov-diyaln-2018f.pdf>
3. Портер М. Конкуренція. — М.: Видавничий дім "Вільямс", 2005. — 608 с.
4. Рыгалин Д.Б., Бударов А.Ю. Процессы самоорганизации в высокотехнологичных отраслевых кластерах. ИнВестРегион. 2006. № 1. С. 42-46.
5. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року N 526-р. [електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku>